

ח.

מצוות אכילת מצה בליל פסח מקומה שאר חמשה מיני דגן

(מתוך "אור לציון" משניות - מסכת חלה, כת"י)

משמע שדי לכתחילה בכזית ותו לא. והרי מלבד שיש לאכול בלילה זה כמה כזיתים, הרי יש הידור לאכול כמה שיותר מהמצה בליל פסח, אלא שבאכילת כזית יוצא ידי חובתו.

וכמו שמתבאר מדברי הרמב"ם בפרק ו' מהלכות חמץ ומצה הלכה א שכתב, "מצות עשה מן התורה לאכול מצה בליל חמשה עשר, שנאמר בערב תאכלו מצות וכו' אבל בליל חמשה עשר בלבד חובה, ומשאכל כזית יצא ידי חובתו". ע"כ. ומשמע מדבריו, שבכל מה שאוכל בליל זה מקיים מצוה, אלא שיוצא ידי חובתו בכזית. ולכך נקט לשון דיעבד, דקאי על הכזית, לרמוז שלכתחילה יש להדר לאכול כמה שיותר מצה בליל פסח.

וכן עיקר לדינא, שאמנם אין חיוב יותר לאכול מצות נוספות, ובאכילת כזית אף יצא ידי חובתו מן התורה, מכל מקום בכל אכילת מצה שאוכל בלילה זה, אף שאוכל כזיתות הרבה, מקיים מצות אכילת מצה מן התורה בכל מצה שאוכל. והוא בגדר ריבוי בשיעורין במצוות עשה, שככל שמרבה בה מקיים בזה מצות עשה מן התורה. (וראה גם בב"ח בסימן תע"ב בשם המהר"ל ובמקראי קודש פסח ח"ב סימן מ"ח וראה בשאלות שאילתא ע"ו ובהעמק שאלה שם אות ה). ועל כן יש להשתדל להרבות כמה שיותר באכילת מצת מצוה. ומשום כך לא ירבה במאכלים ותבשילים בשלחן עורך, אלא יאכל מעט בשר וכדו' לכבוד יו"ט והשאר יאכל מצת מצוה. ויש להליץ על זה מה שאמרו בהגדה "הלילה הזה כולו מצה", דהיינו שבכל לילה זה יאכל מצה בלבד ולא מאכלים אחרים. (אור לציון" תשובות ח"ג פרק טו בבאורים לתשובה יד).

"חמשה דברים חייבים בחלה החטים והשעורים והכוסמין ושכולת שועל ושיפון הרי אלו חייבין בחלה ומצטרפין זה עם זה ואסורין בחדש מלפני הפסח ומלקצור מלפני העומר ואם השרישו קודם לעומר העומר מתירן ואם לאו אסורין עד שיבא העומר. הבא האוכל מהם כזית מצה בפסח יצא ידי חובתו כזית חמץ חייב בהכרת" (חלה פ"א ומ"ב).

יש לעיין, אמאי נקט לשון דיעבד, ולא בלשון לכתחילה. ונראה לפרש ב' דרכים: הדרך הראשונה, כדי לרמוז שלא בכל המינים מקיים מצות אכילת מצה מן המובחר, שכן אף שכתב מרן בשו"ע (בסימן תנ"ג סעיף א) "אלו דברים שיוצאים בהם ידי חובת מצה, בחטים ובשעורים ובכוסמין ובשכולת שועל ובשיפון". הרי כבר כתב הרמ"א שם בשם מהרי"ל, שהמנהג ליקח לכתחילה חיטים. ובלבוש שם כתב שהוא המובחר ומוקדם למצוה. והרי שעורים מאכל בהמה הם. ולכן לא נקטו לשון לכתחילה, לרמוז שלא מן הראוי לכתחילה לקחת מכל מינים אלו, אלא מחיטים דוקא.

ועל פי זה מובן טעם נוסף למה שנהגו העולם לברור מן החיטים של הפסח את השעורים המעורבים בהם. (עי' בזה בספר לקט יושר הלכות פסח שכתב טעם למנהג משום שהשעורים רכים וממהרים להחמיץ, וראה גם בב"ח בסימן תנ"ג אות מ"ח ואות ס"ו, ע"ש). דאף שאפשר לצאת גם בשעורים, מכל מקום עדיף שיהיה קמח חיטים בלבד, וכדמשמע במשנתנו.

מצוות אכילת מצה בליל פסח יותר מכשיעור ועוד נראה שלכך נקט התנא לשון דיעבד, שאם היה נוקט לשון של לכתחילה, היה